

В І Д Г У К

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента Борка Андрія Леонідовича – на дисертацію Рунової Вікторії Вікторівни «Адміністративні процедури в діяльності господарських судів України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Законом України «Про судоустрій та статус суддів» суттєво змінено порядок формування суддівського корпусу, процедура та строк заміщення адміністративних посад в господарських судах тощо. З'явилися нові підстави для звільнення суддів, змін також зазнала система господарських судів, що вимагає проведення відповідних адміністративних процедур. Ці та чимало інших питань потребують наукового переосмислення в нових умовах. Відтак, виникає потреба у дослідженні широкого кола питань, пов'язаних з адміністративними процедурами в діяльності господарських судів України.

Крім того, актуальність дисертаційного дослідження Рунової Вікторії Вікторівни обумовлена необхідністю удосконалення національного законодавства і наближення його до міжнародних стандартів організації діяльності судових органів.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до основних положень Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., а також у межах науково-дослідних тем навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Діяльність органів публічної влади щодо забезпечення стабільності та безпеки суспільства» (номер державної реєстрації 0114V001904), «Шляхи оптимізації інститутів адміністративного та кримінального права на трудові та соціальні правовідносини населення України» (номер державної реєстрації

0113U007517).

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Високий ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлено досить раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертаційної роботи. Загальна структура роботи в цілому є логічною, послідовною, раціональною, обґрунтованою предметом, метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на десять підрозділів, висновків й списку використаних джерел.

Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі аналізу норм Конституції України, міжнародних нормативно-правих актів, чинного законодавства України та проектів законів з досліджуваних питань, узагальнення практики реалізації адміністративних процедур в діяльності господарських судів України та узагальнення міжнародного досвіду визначити сутність та особливості адміністративних процедур у діяльності господарських судів України, а також шляхи їх удосконалення.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові праці фахівців у галузі філософії, теорії управління, загальної теорії держави і права, адміністративного права, інших галузевих правових наук, у тому числі зарубіжних дослідників. Нормативною основою дослідження є Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, закони та підзаконні нормативно-правові акти, що визначають адміністративні процедури в діяльності господарських судів України. Інформаційну та емпіричну основу дисертації становлять узагальнення практики діяльності судів, довідкові видання, статистичні матеріали. У ході підготовки дисертації автором використано власний досвід роботи в судовій системі.

Ознайомлення із дисертаційним дослідженням дає підстави для висновку, що основні положення і висновки, які виносяться автором на захист, мають відповідний ступінь наукової новизни. Підґрунтям цих, на мою думку, в більшості випадків, обґрунтованих та достовірних висновків, які

доповнюють існуючі позиції науковців або по-новому надають вирішення існуючих проблем, виступають достатні методологічна, теоретична, інформаційна та джерельна бази.

Характеристика змісту роботи. Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Чітко виражений теоретичний підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації і критерії дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем адміністративних процедур в діяльності господарських судів України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є однією з перших спроб, з набуттям чинності нової редакції Закону України «Про судоустрій і статус суддів», комплексно, з використанням сучасних методів пізнання визначити сутність та особливості адміністративних процедур у діяльності господарських судів та виробити авторське бачення шляхів їх удосконалення, що дозволило обґрунтувати низку нових концептуальних положень і висновків, надати практичні рекомендації та пропозиції з досліджуваних питань. Зокрема, в дисертаційному дослідженні визначено, що місце та функціональне призначення господарських судів у національній судовій системі обумовлено наступними чинниками: а) переліком господарських спорів, на розгляді та вирішенні яких спеціалізуються господарські суди; б) адміністративно-територіальним устроєм держави, з урахуванням якого побудована мережа господарських судів; в) наявністю в складі судової системи господарських судів трьох інстанцій, що здійснюють свою діяльність у межах відповідної стадії господарського процесу; г) переліком завдань, що покладаються на господарські суди; д) змістом, сутністю та природою самого господарського суду; е) багатоманітністю виконуваних судом функцій; є) особливим процедурно-процесуальним характером діяльності суду (с.89).

В дисертації ретельно проаналізовано нормативно-правові акти, якими врегульовані питання адміністративних процедур в діяльності господарських судів та надано пропозиції щодо їх вдосконалення. Обстоюється позиція, що організація діяльності господарських судів чітко регламентована чинним законодавством та включає в себе дворівневу систему нормативного забезпечення. До першого рівня віднесено акти законодавства, які поділено на нормативно-правові акти загального спрямування та нормативно-правові акти спеціального спрямування, де останні також поділяються на керівні та супутні акти законодавства залежно від мети прийняття документа. До другого рівня віднесено акти внутрішнього регулювання (с.91).

Автором проведено класифікацію адміністративних процедур у діяльності господарських судів за організаційно-функціональним напрямком, тобто враховуючи специфіку тих функцій, що віднесені законодавством до повноважень таких судів. Виокремлено юрисдикційні, установчі та внутрішньоорганізаційні адміністративні процедури. Встановлено, що найбільш значимими в діяльності господарських судів є юрисдикційні процедури, оскільки вони за своєю суттю і змістом визначають правомірність або неправомірність певного стану суб'єкта (с.155).

Велику увагу приділено запровадженню двоетапного стажування для майбутніх фахівців органів суду. Перший етап, на думку здобувача, повинен включати їх стажування як у сфері правосуддя та правоохоронної діяльності, так і в межах діяльності суб'єктів господарювання (для майбутніх суддів господарських судів). Другий етап стажування має передбачати безпосереднє залучення майбутнього фахівця до процесу правосуддя з обов'язковим закріпленням за такою особою наставника–судді. За таких умов особа під керівництвом судді перебуває в умовах реального здійснення правосуддя, має можливість оцінювати ситуацію та приймати рішення. На основі цього запропоновано доповнити Закон України «Про судоустрій і статус суддів» статтею 77-1 «Стажування кандидата на посаді судді» (с.187).

Поряд з позитивною в цілому оцінкою дисертації Рунової Вікторії Вікторівни, вважаю доцільним висловити критичні **зауваження щодо окремих її положень і висновків**. У роботі висловлена низка міркувань, що викликають заперечення, хоча самі по собі вони відносяться до дискусійних теоретичних та практичних питань.

1. Як вказує дисертант, основними завданнями господарських судів є:

- а) захист прав, свобод і законних інтересів усіх учасників господарських правовідносин та їх відновлення у разі порушення;
- б) забезпечення законності у сфері врегулювання господарських правовідносин;
- в) забезпечення доступності правосуддя у сфері господарської діяльності;
- г) внесення пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення правового забезпечення господарської діяльності (с.35-36). Натомість, у ст. 2 «Завдання суду» Закону України «Про судоустрій та статус суддів» визначено, що суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Отже доцільно уточнити завдання господарських судів.

2. Додаткового обґрунтування потребує характеристика ознак адміністративних процедур в діяльності господарських судів, до яких віднесено:

- а) є виразом управлінської діяльності уповноваженого суб'єкта;
- б) є реалізацією компетенції уповноваженого суб'єкта щодо виконання відповідних функцій управління;
- в) мають чітко визначену форму зовнішнього вираження державного управління;
- г) мають нормативно закріплений порядок реалізації та застосування;
- д) надають можливість визначити/підтвердити статус уповноваженої особи щодо реалізації управлінської функції;
- е) мають індивідуальну спрямованість (с.47).

Адже, автором не враховані інші ознаки адміністративних процедур, що вже давно використовуються в теорії адміністративного права. Зокрема, до них належать: застосування виключно в публічній сфері, закріплені

адміністративно-процесуальними нормами тощо. Тому необхідно уточнити ознаки адміністративних процедур в діяльності господарських судів.

3. Додаткової аргументації потребує визначення поняття адміністративно-правового статусу господарських судів як сукупності адміністративно-правових характеристик, які визначають компетенцію та повноваження суду щодо порядку здійснення владно-розпорядчих, управлінських й організаційних дій, в результаті яких приймається рішення (акт) та які визначають його правове положення у взаємозв'язку з іншими суб'єктами адміністративно-правових відносин, врегульованих нормами адміністративного права (с.158). Оскільки, адміністративно-правовий статус включає й інші елементи, що не знайшли відображення у наданому визначені.

4. Розглядаючи зарубіжний досвід здійснення адміністративних процедур господарськими судами та можливість його використання в Україні (розділ 3), додаткової аргументації потребує пропозиція ввести особливий порядок вирішення або перегляду комерційних спорів в якості досудового врегулювання спорів в окремій судовій палаті, в роботі якої мали б право брати участь як судді, так і суб'єкти господарювання (с.174). Адже, це може значно затягнути процес, ускладнити його початковими рішеннями та викликати інші негативні наслідки.

5. Автором на сторінках 175-186 роботи досліджено шляхи удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює здійснення господарськими судами адміністративних процедур. Підкреслено, що законодавець не передбачив необхідність перевірки відповідно до професіограми судді індивідуально-психологічних якостей, зокрема, здібностей, характерологічних особливостей, а також умінь, навичок і можливостей судді, відсутність яких унеможлиблює ефективний захист ним прав і свобод людини у нашій державі на належному рівні (с.185). Разом з тим, слід було розкрити та охарактеризувати основні питання, які

пропонується закріпити в Положенні «Про психологічний добір кандидатів на посаду судді».

Наведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка носить самостійний і творчий характер, має наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує складність і актуальність досліджуваної теми та власний підхід до її розгляду дисертантом. В дослідженні автору вдалося досягти його мети.

Практичне значення одержаних результатів. Наведені в авторефераті дисертації положення можуть бути застосовані не тільки в науково-дослідній сфері як основа для подальшого вивчення особливостей реалізації адміністративних процедур у діяльності господарських судів України та у правотворчості під час опрацювання змін і доповнень до нормативно-правових актів, якими врегульовано діяльність із організаційно-правового забезпечення господарських судів України, а також і у навчальному процесі. За результатами дослідження отримано акти впровадження.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог.

Аналіз тексту дисертації дозволяє відмітити, що автором здійснено комплексне вивчення, теоретичний аналіз, осмислення та розгляд доктринальних ідей та практичних аспектів щодо адміністративних процедур в діяльності господарських судів з наступним обґрунтуванням теоретичних положень і формулюванням рекомендацій щодо напрямків і перспектив їх подальшого розвитку. Використання належної методологічної та інформаційної основ дисертаційного дослідження надало авторові можливість отримати нові науково обґрунтовані результати, які мають як теоретичне, так і практичне значення для подальшого вдосконалення законодавства в досліджуваній сфері.

Повнота висвітлення результатів дослідження. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, досить повно викладено у шести статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, та чотирьох тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Загальний висновок.

Дисертаційне дослідження «Адміністративні процедури в діяльності господарських судів України» виконане на належному науково-теоретичному рівні, є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Рунова Вікторія Вікторівна - заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:
завідувач кафедри
адміністративного
та конституційного права
Національного університету
кораблебудування
імені адмірала Макарова
доктор юридичних наук, доцент

А.Л. Борко
А.Л. Борко

